

# Se Sovětským svazem na věčné časy

Kruch demokratizačního procesu šedesátých let, **tzv. pražského jara**, završený **schválením pobytu sovětských vojsk** a přijetím **tzv. pendrekového zákona** parlamentem, se na stavu české společnosti nemohl nepodepsat. **Na protest proti začínající normalizaci se upálili Jan Palach** (leden 1969), **Jan Zajíc** (únor 1969), **Evžen Plocek** (duben 1969) a další. Nastalo vylučování z KSČ, politické čistky, perzekuce aktérů politické opozice a jejich rodinných příslušníků. Mnozí z hybatelů pražského jara se stali jádrem disentu, který s dalšími léty získával jasnější obrysy.

Opíral-li se komunistický režim v 50. letech zejména o fyzické násilí, pro normalizaci byl příznačný **psychický teror**. Kdo bez větších ambicí přijal pokřivená pravidla hry, mohl si žít svůj život. V opačném případě hrozily stovky drobných nepříjemností, v krajním případě i zájem Státní bezpečnosti. Oč méně přinesla 70. a 80. léta usmrcených či mučených, o to více bylo možné zaznamenat případů zmařených profesních kariér, odepření studia dětem a u aktivních odpůrců režimu i výslechů, vazeb a věznění. O uspořádání, v němž byl klid na práci i na chataření či obdělávání zahrádek vyvážen mlčením a vyjadřováním loajality režimu u voleb či na manifestacích, pojednává esej Václava Havla *Moc bezmocných* z října 1978.

KSČ si ve svých řadách udělala pořádek poměrně rychle. V prosinci 1970 přijala dokument **Poučení z krizového vývoje ve straně a společnosti** po XIII. sjezdu, který zlegalizoval sovětskou okupaci i vypořádání se s těmi, kdo se pokusili o demokratizaci poměrů. Moskva jako na politika schopného prosadit tvrdý kurz vsadila na **Gustáva Husáka**. Z někdejšího aktéra Slovenského národního povstání, později člena slovenského Sboru pověřenců, ale též politického vězně 50. let se po rehabilitaci stal cílevědomý a chladnokrevný politik, který nevynechal jedinou příležitost k osobnímu vzestupu. Od roku 1969 byl prvním tajemníkem a od roku 1971 generálním tajemníkem KSČ a v roce 1975 se namísto nemocného Ludvíka Svobody stal **prezidentem ČSSR**. Husák byl obklopen jak tvrdým jádrem komunistů (včetně Vasilu Biľaka), tak oddanými kariéristy. Náznaky generačního zlomu přišly až ve druhé polovině 80. let, ovšem to, že Husáka v roce 1987 v čele KSČ vystřídal **Miloš Jakeš**, nebyla ani pro komunistickou stranu žádná výhra. Pod kontrolou však měla celou zemi, s jedinou výjimkou – liberálního prostředí disentu a jeho okolí.

**Již v květnu 1971** dostali delegáti XIV. sjezdu KSČ dopis polemizující s Poučením z krizového vývoje. Na podzim 1971 se zase zrodila iniciativa sabotující parlamentní volby. Aby i v zahraničí vynikla existence československé opozice, poslal Jaroslav Šabata, jeden z klíčových organizátorů vysočanského sjezdu KSČ v osmašedesátém a v dalších letech jedna z klíčových figur disentu, oficiální dopis Gustávu Husákovi – a to přímo z věznice na Borech, kde pobýval.

**V první polovině 70. let** si moc došlápla na dlouhou řadu nepohodlných osobností, ale s **přijetím helsinského Závěrečného aktu Konference o bezpečnosti a spolupráci v Evropě** našla opozice příležitost ke své integraci a jasnému zformulování požadavků. Ty se týkaly **održování lidských práv**, k němuž se stát zavázal v roce 1975 v Helsinkách. Zrodila se **Charta 77** spojující bývalé komunisty, intelektuály, socialisty, konzervativce, katolíky i evangelíky. Prvními mluvčími Charty 77 se stali **Jiří Hájek, Václav Havel a Jan Patočka**. Proti signatářům byla spuštěna propagandistická kampaň, zahrnující i **tzv. Antichartu** – přihlášení se známých umělců k režimu.

Vedle Charty 77 a četných aktivit samizdatu či undergroundu se rozvíjela i další opoziční hnutí, například **Výbor na obranu nespravedlivě stíhaných, Nezávislé mírové sdružení** nebo **Hnutí za občanskou svobodu**, které v roce 1988 v manifestu „**Demokracii pro všechny**“ zformulovalo ryzí politický program opozice.

V opozičních řadách byl od poloviny 80. let pečlivě sledován vývoj v KSSS, odrážející se v tzv. přestavbě a reprezentovaný osobou **Michaila Gorbačova**. Českoslovenští vládcí formálně podporovali reformní závan z Moskvy, ve své zemi ho však nijak nadšeně neprosazovali. Schopnost režimu bránit množícím se projevům nespokojenosti občanů slábla, na výzvy k dialogu se společností odpovídal dalším policejním násilím při rozhánění opozičních demonstrací. V celém východním bloku přišel zlom v roce **1989**. U nás například v létě odstartovala iniciativa **Několik vět** žádající propuštění politických vězňů a prosazení občanských svobod. Dřív než se režimu podařilo zastavit nabalující se lavinu odporu, přišel brutální zásah proti studentům na Národní třídě **17. listopadu 1989**. Chřadnoucí režim se začal bortit jako domeček z karet...